

CONSIDERAȚII PRIVIND EVOLUȚIA SISTEMULUI ȘCOLAR DIN ZONA DE NORD A DOBROGEI LA ÎNCEPUT DE SECOL XX

dr. Angela-Anca Dobre*

Abstract

In the northern area of Dobrogea, the present county of Tulcea, the Romanian school owes its existence to the efforts of the hieromonk Nifon Bălășescu. After 1878, when Dobrogea joined Romania, many schools were built and the school system was modernized thanks to Spiru Haret's legislation.

The First World War interrupted this evolution, the German-Bulgarian-Turkish occupation of 1916-1918 leaving deep traces. The effort to rebuild the destroyed schools and to build new ones is due to the Tulcea prefect, Constantin M. Țigău, who in 1925 published an impressive album with rebuilt schools or built under his mandate.

Keywords: First World War, Dobrogea, foreign occupation, schools, photography, prefects, Constantin M. Țigău

*

Zona de nord a pământului dobrogean, județul Tulcea, se numea, sub stăpânirea otomană, sangiacatul Tulcei și avea drept capitală orașul de la Dunăre. În sistemul administrativ otoman, cazaua era o unitate administrativă de mici dimensiuni (condusă de un cadiu, judecător), sangiacatul corespundea județului (condus de un sangeacbei), iar vilayetul unei regiuni administrative mai mari (condus de un pașă cu titlul de beilerbei)¹.

Nașterea școlii românești în acest spațiu geografic poate fi plasată, pe baza datelor istorice, înainte de momentul 1878. Și pe teritoriul actualului județ Tulcea au funcționat numeroase școli românești înainte de 1877, unele documentate încă de la începutul secolului al XIX-lea și până la finalul administrației otomane.

Efortul general de a crea școală românească în zona de nord a Dobrogei se leagă de numele lui Nifon Bălășescu, ardelean, fost profesor la Seminarul din București, care, impresionat de numărul mare de români din așezările tulgene, activează pentru înființarea de școli românești. El a trecut Dunărea în 1870, după ce își făcuse un nume în București în calitate de dascăl și de director de școală. Pe parcursul a cinci ani, cu sprijinul populației românești,

* Biblioteca Județeană „Ioan N. Roman” Constanța

¹ Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *Istoria românilor dintre Dunăre și Mare. Dobrogea*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 186.

acesta obține de la Ismail Bey, pașa de Dobrogea², *autorizația de a fii și acolo dascăl românesc și, întărit de calitatea de director începe organizarea școlilor primare prin comune*³. Bălășescu spunea că pașa Ismail i-a dat el însuși în mână *buiuruldu* (documentul de numire în funcție n.n.)⁴. Indulgența autorităților otomane este ilustrată și de aprobarea sultanului Abdul Megid de a construi biserica ortodoxă de la Cernavodă.

Primul popas al lui Nifon Bălășescu în Dobrogea a fost la Mănăstirea Cocoș. El a propus călugărilor să înființeze o școală pe lângă mănăstire, la care să învețe copiii românilor din satele dimprejur. Nifon Bălășescu, *director al școlilor [românești] din Turcia* spunea, la 1877, că a ajutat la înființarea a 21 de școli: *o școală mare și frumoasă la Măcin și școlile de la Isaccea, Greci, Niculițel, Hârșova, Gârliciu, Groapa Ciobanului, Dăieni, Ostrov, Luncavița, Rachieri ș.a., pentru care a fost nevoie de 3.000 de abecedare*⁵.

În capitala cazalei Tulcea, orașul Tulcea, Nifon Bălășescu ajunge la 1870 și convinge autoritățile și, mai ales pe românii din oraș, să înființeze o școală primară, care s-a deschis oficial pe 16 august 1870. Primii învățători au fost, după cărturarul ardelean, Ioan Filofteiu (dascălul Ioniță), Constantin Andreian (Adrian)⁶ - absolvent de seminar din Brăila, și C. Costescu - seminarist din Ismail⁷. Comunitatea românească, în frunte cu mocanul Manea Giuglea, a susținut material funcționarea școlii primare din Tulcea, pentru care a folosit o mare parte din averea proprie. Conducerea școlii era asigurată

² Titulatura sa în epocă este de sangeac bey.

³ Constantin Boncu, Natalia Boncu, *Constanța, contribuții la istoricul localității*, Editura Litera, București, 1979, p. 26-27, citează un articol din „România Liberă” din 1877.

⁴ Nistor Bardu, *Învățământul în Dobrogea*, vol. I, mss., s.a., p. 19.

⁵ Constantin Boncu, Natalia Boncu, *op. cit.*, p. 27.

⁶ Importantă personalitate locală, Constantin Adrian a fost cel care a ținut discursul de primire la venirea armatei române la Tulcea, în 1878.

⁷ Apostol D. Culea, *Ce trebuie să știe oricine despre Dobrogea. Trecutul - Prezentul - Viitorul*, Editura Casei Școalelor, București, 1928, p. 97; Romulus Seișanu, *Dobrogea. Gurile Dunării și Insula Șerpilor. Schiță monografică. Studii și Documente*, Tipografia ziarului „Universul”, București, 1928, p. 168.

de un comitet școlar alcătuit, în 1873, din: preot Alexandru Negru, Vasile G. Sotirescu, Ion George, Neculai Cristocea și Sava Dumitrescu⁸.

Istoria învățământului din Tulcea este documentată și pe baza unor înscrisuri aflate la Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța. În viziunea istoricului Gheorghe Dumitrașcu, anul 1769, ca dată a înființării primei școli românești de aici, nu este cel real. Altfel nu se explică de ce fruntașii români din oraș fac danii școlii grecești. Din 1876 statul român subvenționa cele două școli românești din Tulcea⁹.

Pe baza datelor despre populația Tulcei și structura sa etnică, oferite de viceconsulul englez Charles Cunningham - care a coborât pe Dunăre și a vizitat principalele așezări ale Dobrogei otomane în 1840, se poate presupune că acest oraș care avea în acea perioadă o populație românească de 2.000 de locuitori (din totalul de 5-6.000) avea și o școală românească sau chiar mai multe¹⁰. În sprijinul acestei afirmații poate fi adusă și viața economică înfloritoare a portului dunărean, care era și un important centru comercial și de tranzit.

Din documentele epocii - inclusiv din corespondența personală, dar și din alte studii -, putem reconstitui lista exactă a localităților în care numele lui Nifon Bălășescu se leagă de înființarea sau de consolidarea de școli românești dobrogene: Tulcea, Niculițel, Isaccea, Hârșova, Groapa Ciobanului, Gârliciu, Dăieni, Ostrov, Topalu, Măcin, Greci, Satu Nou, Turcoaia, Jijila, Peceneaga, Azaclău, Pisica, Garvăn, Văcăreni, Luncavița, Castelu. În aceste școli, institutorii primeau un salariu de 200 lei (2 lire turcești) pe lună, plătit de autoritățile otomane, „conacul” fiecărui district¹¹.

O serie dintre aceste localități aveau școli și înainte de importanta acțiune culturală a cărturarului ardelean, existența lor era însă sporadică, întreruptă de

⁸ Lista membrilor comitetului școlar de la Tulcea, 1873, este publicată de către Tudor Mateescu în „Documente din istoria Dobrogei”, nr. 283.

⁹ Gheorghe Dumitrașcu, *Din istoria învățământului românesc în Dobrogea până la 1878, în Colegiul Pedagogic „Constantin Brătescu”. Valori ale civilizației românești în Dobrogea*, /coord.: Stoica Lascu, Constantin Vitanos/, Constanța, 1993, p. 36.

¹⁰ Mihaela Oboroceanu, *O mărturie a viceconsulului englez Charles Cunningham, referitoare la Dobrogea (1840)*, în „Dobrogea - model de conviețuire multiethnică și multiculturală”, Editura Muntenia, Constanța, 2008, p. 92.

¹¹ Constantin Cioroiu, Aurel Mocanu, *Cartea românească în Dobrogea înainte de 1877*, Constanța, 1978, p. 9.

vremuri potrivnice și de lipsuri materiale și, mai ales, de lipsa de învățători, problemă observată adesea de cei care trec prin Dobrogea și vorbesc despre români, despre satele lor și, mai ales, despre problemele și lipsurile cu care aceștia se confruntă. De aceea, aceste școli au fost reactivitate sau reînființate de Nifon Bălășescu, aflat într-o nobilă și importantă misiune pe meleaguri dobrogene.

După revenirea Dobrogei la România procesul de modernizare al sistemului de învățământ dobrogean a fost marcat de legislația haretiană. Spiru Haret a pus învățământul românesc pe baze moderne prin legi referitoare la toate etapele educației, începând de la educația preșcolară și până la învățământul universitar. După 1878 procesul de consolidare a învățământului dobrogean este unul remarcabil, în toată regiunea sunt înființate școli, în Constanța și în Tulcea fiind construite, conform necesităților, și gimnaziile și licee.

Spiru Haret a deținut, în cadrul carierei sale politice, funcția de ministru al Cultelor și al Instrucțiunii publice în trei guverne diferite: 1897-1899, 1901-1904 și 1907-1910¹². Activitatea sa legislativă a vizat modernizarea structurală a învățământului românesc, pe care l-a reorganizat din temelii și care a dat României generații întregi de tineri bine pregătiți, generații ale căror vârfuluri au făcut ca numele României să fie cunoscut în întreaga lume.

Reforma sa a constat în reorganizarea învățământului la toate nivelurile. Astfel, învățământul secundar era organizat în trei secții: clasică, modernă și reală, oferind tinerilor o mai largă perspectivă și cunoștințe temeinice în mai multe direcții. Învățământul superior era organizat în universități cu structură complexă, adevărate centre culturale cu personalitate proprie, cu autonomie constructivă, dar integrate într-un sistem național.

Spiru Haret a legiferat și învățământul profesional, ale cărui baze au fost puse prin Legea din 1899, dar și pe cel particular, legiferat separat. În acest ultim caz, școlilor private, care aparțineau mai ales minorităților, li s-a impus o programă care să integreze și studierea istoriei și geografiei României, dar și alte materii care să facă din absolvenții lor egali ai celor din școlile publice.

De numele lui Spiru Haret se leagă și înființarea primelor grădinițe în România, a cantinelor școlare și a școlilor pentru adulți. El este cel care a

¹² Eugen Orghidan, *Spiru C. Haret – reformator al învățământului românesc*, Editura Media Publishing, București, 1994, p. 60.

editat revista „Albina”¹³ și a instituit medalia „Răsplata Muncii” pentru învățământul primar.

Între 1916 și 1918 provincia dintre Dunăre și Mare s-a aflat sub ocupația Puterilor Centrale, după dezastrul suferit de armata română la Turtucaia. Până la sfârșitul tragicului an 1916, Dobrogea era în întregime ocupată. Întreg teritoriul dobrogean a fost jefuit sistematic, trupele de ocupație aprovizionându-se cu alimente și alte resurse din bogățiile Dobrogei și de la populație. De asemenea, mai ales trupele bulgare (bulgarii se considerau îndreptățiți de istorie să stăpânească Dobrogea) au distrus clădiri din Constanța, din Tulcea și case ale locuitorilor români. Istoricul Stoica Lascu citează un document din epocă: *Din bogățiile alimentare au făcut pradă de război, iar din bogățiile mobile aflate în case și prăvălii pradă particulară a celui dintâi acaparator. Au pus în vederea tuturor bulgarilor din județ că sunt liberi să se facă stăpâni pe avutul românilor și oricare dintre ei va ocupa o clădire, cât de mare, a unui român este și va rămâne în veci proprietar al aceluia imobil. Clădirile cartierului românesc și cele din tot cuprinsul orașului au fost distruse, făcându-le nelocuibile. Sunt circa 1.000 de construcții distruse în aceste cartiere*¹⁴.

Asupra zonei rurale a Dobrogei au fost exercitate presiuni și mai mari. Articolul citat spune: *De altfel, bulgarii au distrus sistematic toate satele românești din județ pentru ca să facă dovada că Românii nu au drept și nu au existat în Dobrogea. Școlile nu au mai fost recunoscute să mai funcționeze. Avutul școlilor a fost ridicat și trimis în Bulgaria. În localul școlii Primare No. 1 de băieți [din Constanța, n.n.] s-a instalat Comandamentul Bulgar și acest local din focar de cultură a devenit local de tortură, bătaie și insulte a tuturor românilor. La biserica Catedrală s-au alungat preoții români și a fost transformată în biserică catolică. Mobilierul Curtei de Apel și Arhivele au fost distruse sau vândute de bulgari. Deasemenea s-a procedat la Tribunal și Judecătorie. Localul liceului transformat în spital...*¹⁵.

¹³ Ion Hangiu, *Dicționarul presei literare românești (1790-2000)*, ediția III, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004, p. 30.

¹⁴ *Apud* Stoica Lascu, *Din istoria fără fard a Constanței*, în „România de la Mare”, I, nr. 1, iun. 1992, p. 28.

¹⁵ *Ibidem*, p. 29.

Situația este similară și pentru județul Tulcea și pentru regimul de ocupație străină instaurat în teritoriile românești după 1916, dar se încheie la sfârșitul anului 1918. Conform ordinelor primite de la generalul Henri Berthelot, comandant al trupelor Armatei de Dunăre, în ziua de 24 noiembrie 1918 un batalion englez a sosit la Cernavodă, iar altul la Medgidia. La 25 noiembrie 1918 brigada engleză s-a stabilit la Constanța.

Raportul generalului de brigadă englez, W.J.Ross, comandantul brigăzii engleze sosite în Constanța, prezintă situația critică a orașului și starea deplorabilă a populației românești, înfometată, terorizată și hărțuită de ocupații germano-bulgaro-turci¹⁶. Oficialul spune că: *În după amiaza zilei de 24, bazat pe oare-cari informațiuni primite de la Colonelul Kindersley, Comandantul Batalionului în Constanța, am întrebat pe Domnii Messier, elvețian francez, Brodier, supus francez, și G. Rignald, supus englez, cu toții locuind în Constanța de mai mulți ani. Susținuții au avut multe plângeri: faptul că cetățenii, civilii nu aveau voie să intre în propriile lor case, ocupate de curând de către Germani și Bulgari; că nu le era permis să iasă după orele 8 seara din locuințele ce le hotărâseră; că nu le era permis să meargă sau să trimită servitori la țară pentru a căuta hrană; că lucrurile lor, din casele în care nu aveau voie să intre, au fost luate în timpul nopții și, cred ei, au fost trimise în Bulgaria; că ajutorul de hrană în oraș era absolut imposibil și că populațiunea săracă murea literalmente de foame*¹⁷.

Învățătorul Vasile Helgiu, autor al unor studii monografice dedicate școlii primare din Dobrogea, vorbea în 1920 despre greaua situație a școlii dobrogene aflate sub ocupație. El accentuează mai ales punctul de vedere al bulgarilor, exprimat de ministrul Instrucțiunii din Bulgaria, Pașef, care, în 1917, ca urmare a unei vizite făcute în Dobrogea, a afirmat în fața unor ziariști că: *Da, Românii au lucrat pentru școală; mai mult încă, ei au*

¹⁶ Nicolina Ursu, *Aspecte privind orașul Constanța la sfârșitul Primului Război Mondial*, în „Analele Dobrogei”, nr. 7, 2002, p. 130-134.

¹⁷ *Raportul Prefecturii județului Tulcea către Ministerul de Interne referitor la pagubele suferite de locuitorii județului Tulcea*, în Virgil Coman, *Dobrogea în Arhivele Românești (1597-1989)*, Editura Etnologică, București, 2013, p. 313.

*pervertit sufletul copilașilor noștri din Dobrogea bulgărească*¹⁸. Constatarea sa era făcută chiar în județul Tulcea, la Enichioi.

Același autor spunea despre ocupanții bulgari că *au ruinat școalele românești, au ars arhivele școlare și bibliotecile, au prădat materialul didactic; mobilierul a fost în parte ars, în parte transportat în cele câteva sate bulgărești*¹⁹.

În 1917 ocupanții au fondat societatea „Dobrogea” care avea drept scop înființare de școli bulgărești în toată provincia. Astfel, cu sprijinul autorităților germane, au fost deschise 1.018 școli cu 200-210 învățători în toată Dobrogea (și la Babadag, de exemplu, sau în zona orașului Medgidia, unde nu erau sate bulgărești)²⁰. În paralel, pe durata ocupației, au funcționat și 20 de școli românești a căror activitate, sprijinită de comunitate și susținută de învățători patrioți (cum este cazul d-rei. M. Lăzărescu la Cara-Ormer), s-a desfășurat cu mari eforturi și privațiuni²¹.

După 1918, când se realizează idealul unității naționale, învățământul dobrogean își continuă dezvoltarea, școlile existente sunt refăcute, după distrugerile suferite în timpul ocupației, iar altele sunt construite din temelii.

Sistemul școlar tulcean a fost marcat, în sens pozitiv, de activitatea unuia dintre cei mai capabili prefecți pe care i-a avut județul, Constantin M. Țigău, unul dintre cei mai importanți prefecți ai județului Tulcea în perioada interbelică.

S-a născut la 6 februarie 1879, la Foltești, județul Covurlui. Licențiat în drept al Universității din București, a fost notar urban și șef de birou la Prefectura Covurlui. A ocupat în 1914 funcția de polițai al orașului Tulcea. În condițiile în care funcția de prefect era una de mare importanță dar, din păcate, mulți prefecți o păstrau puțin timp, C.M. Țigău este o excepție, el a fost prefect al județului Tulcea de două ori, 28 ianuarie 1922 - 31 martie 1926 și 15 noiembrie 1933 - 28 decembrie 1937.

Între 1927-1928 a fost senator liberal de Tulcea²².

¹⁸ *Apud* Vasile Helgiu, *Școala primară din Dobrogea în curs de 40 de ani (1879-1919)*, Tipografia Cooperativa „Dacia”, 1920, p. 16.

¹⁹ *Ibidem*, p. 16.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*.

²² *Dicționar de personalități dobrogene*, vol. II, Editura Ex Ponto, Constanța, 2005, p. 150.

Apud Localuri de școli clădite din nou și restaurate în anii 1922, 1923, 1924 în județul Tulcea [Album], Tulcea, 1925 (fără paginație)

Concetățenii săi l-au apreciat datorită onestității și măsurilor luate pentru refacerea județului după război. În calitate de prefect, a avut o importantă contribuție la activitatea de reconstrucție a școlilor, bisericilor, clădirilor publice, a inițiat modernizarea podurilor și a șoselelor, a construit dispensare

și a reglementat fixarea islazurilor comunale. De asemenea, prin scăderea unor taxe și impozite, a contribuit la dezvoltarea economică a județului²³.

Activitatea sa este cel mai bine documentată în cazul sistemului de învățământ, prefectul fiind creditat cu refacerea și construirea a peste 100 de școli din județ, în localitățile: Măcin, Mihai Bravu, Ciucurova, Slava Rusă, Cataloi, Câșla, Congaz, Hacilar, Casimcea, Nalbant, Nifon, Luncavița, Regina Maria, Rachelu, Cerna, Greci, Balabancea, Smârdanul Nou, V. Alecsandri, Regina Maria, Jijila, Traian, Văcăreni, Garvăn, Cârjelari, Dăieni, Dorobanțu, Mircea Vodă, Ostrov, Făgărașul Nou, Agighiol, Beștepe, Mahmudia, Murighiol, Sarinasuf ș.a. În timpul mandatului său au fost construite 43 școli, cu 107 săli de clasă, și s-a adăugat câte o sală de clasă la 22 de școli.

Același prefect a fost preocupat și de situația învățătorilor. S-au reparat 20 de clădiri destinate locuințelor pentru învățătorii diriginți și au fost restaurate complet 29 de localuri distruse de război²⁴.

O serie de imagini cu aceste școli, așa cum arătau ele după Primul Război Mondial, dar presupunând, din descriere, că sunt refaceri ale școlilor mai vechi din zonă, se păstrează în colecțiile speciale ale Bibliotecii Județene „Ioan N. Roman” din Constanța. Este un album care cuprinde aproximativ 60 de imagini ale școlilor tulcene construite sau reparate în timpul prefectoratului lui C.M. Țigău. Publicația se numește *Localuri de școli clădite din nou și restaurate în anii 1922, 1923, 1924 în județul Tulcea sub administrația d-lui Const. M. Țigău, prefectul județului*. Data apariției cărții este aproximativ 1925, pe volum nefiind precizată. Este o lucrare de dimensiuni impresionante, are 36 cm lungime și 30 cm înălțime la cotor, grosimea fiind de 10 cm, deoarece fiecare fotografie este lipită pe foaie groasă din carton.

²³ Victor Heinrich Baumann, Raluca-Elena Petrov, Elena Franga, *Instituția Prefectului - Județul Tulcea, trecut și prezent*, Editura Celebris, Constanța, 2012, p. 102.

²⁴ *Ibidem*.

Localuri de școli clădite din nou și restaurate în anii 1922, 1923, 1924 în județul Tulcea [Album], s. n., Tulcea, 1925 (fără paginație)

Documentul, valoros prin vechime și prin modul de prezentare, se constituie într-o „istorie vie” a școlii dobrogene din zona actualului județ Tulcea, fiind o sursă de cunoaștere a modului în care au evoluat școlile județului, cu posibilitatea de a face analogii cu cele din județul Constanța și cu mențiunea că, așa cum scriu chiar autorii albumului, unele școli sunt cu mult mai vechi.

Din albumul amintit am selectat o serie de școli:

În satul *Nalbant* din cazaua Tulcea, autorul monografiei localității din 1910, V. Ursăcescu, spunea că exista o școală încă din 1835. Ea a funcționat până în 1852 în casa preotului Filip, care era și învățător. Între anii 1852-1859 cursurile s-au ținut în casa din curtea bisericii vechi. Ulterior a fost construit un local special pentru școală. Învățătorii școlii din Nalbant au fost: preotul Filip (1835-1852), preotul Maxim (1852-1854), dascălul Irimie (1854-1861) și cântărețul bisericesc Iacob Roșu. Același autor vorbește despre existența unor perioade de întrerupere a activității școlii, ceea ce nu era un lucru neobișnuit²⁵.

²⁵ Tudor Mateescu, *Permanența și continuitatea românilor în Dobrogea*, București, 1979, p.96.
320

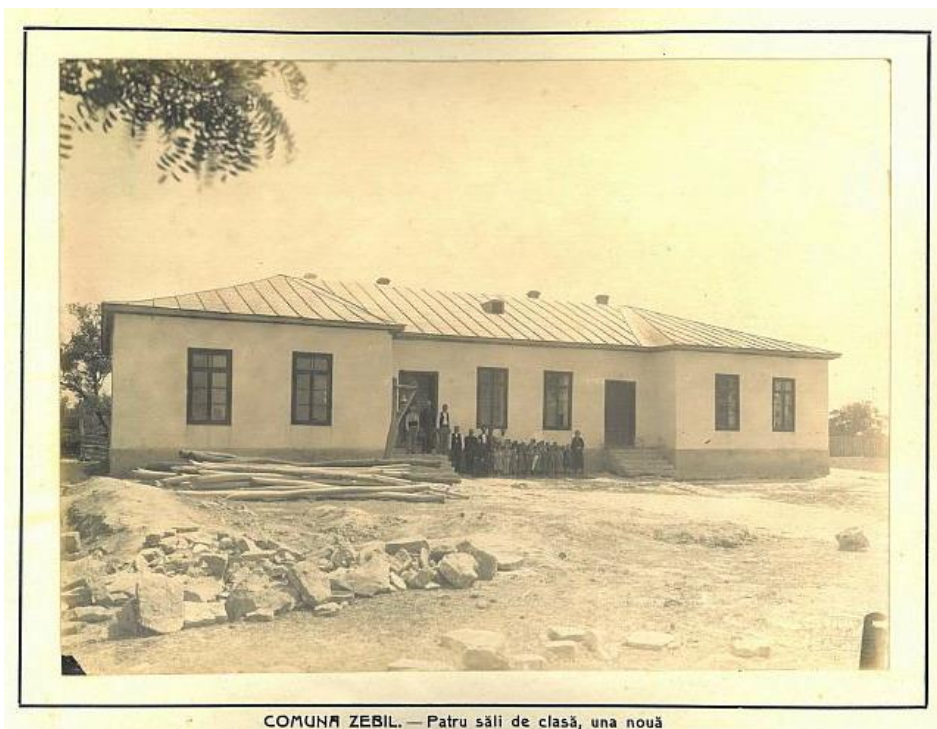
COMUNA NALBĂNT. — Adăogat două săli de clasă

Apud Localuri de școli clădite din nou și restaurate în anii 1922, 1923, 1924 în județul Tulcea [Album], Tulcea, 1925 (fără paginație)

Școala de la Zebil a fost înființată la 1860 și era deservită de preoți și dascăli ai bisericii. Aceștia primeau câte 15-20 de lei turcești pe lună pentru fiecare școlar. Copiii învățau bucoavna, psaltirea, ceaslovul, o aritmetică minimă și cântările bisericești.

În aceeași localitate a funcționat în perioada 1868-1870 și o școală bulgărească care s-a unit cu cea românească în 1870. Lista învățătorilor școlii din Zebil îi amintește pe: dascălul Agachi (1860-1869), Ștefan Constantinescu (1869-1875, devine preot și se mută la Sabagia) și pe călugărul Serafim (1875-1878)²⁶.

²⁶ Ioan Georgescu, *Învățământul public în Dobrogea*, în "Dobrogea: Cincizeci de ani de viață românească: 1878-1928: Publicație tipărită cu prilejul semicentenarului reanexării Dobrogei", Editura Cultura Națională, București, 1928, p. 643.

COMUNA ZEBIL. — Patru săli de clasă, una nouă

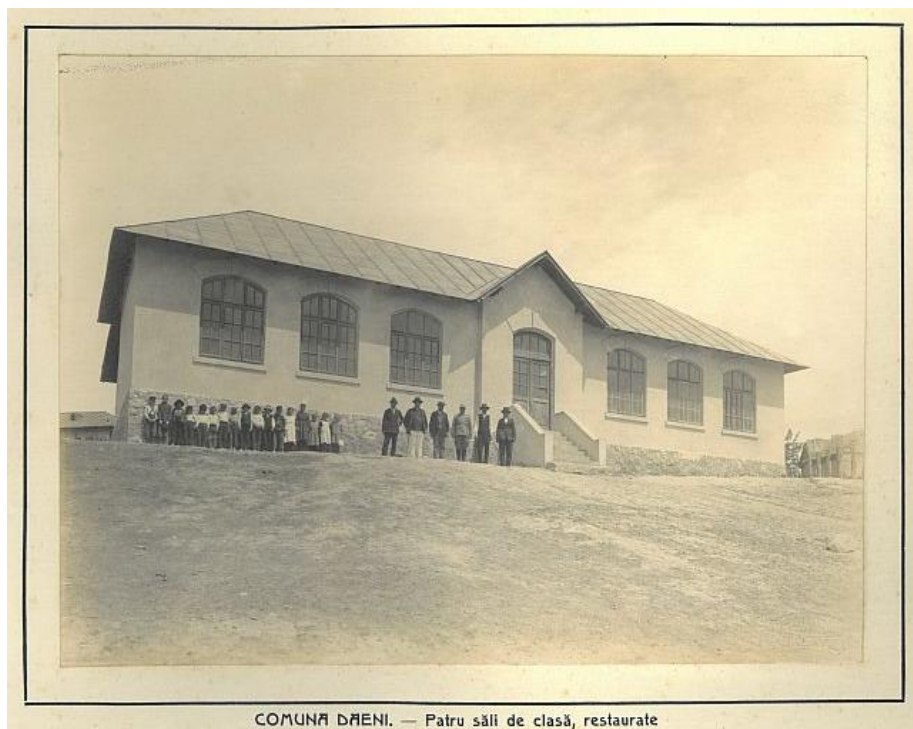
Apud Localuri de școli clădite din nou și restaurate în anii 1922, 1923, 1924 în județul Tulcea [Album], Tulcea, 1925 (fără paginație)

La **Dăieni** exista o școală în 1866, an în care locuitorii înstăriți aduceau un învățător pentru copiii lor, dascăl cu care *se împăcau cum puteau*²⁷. Unul dintre țărani frunțași cedase, fără chirie, localul în care se țineau cursurile. La 1870 învățătorul școlii din Dăieni era Nicolae Mierlan, plătit de guvernul turc cu 3 lire pe lună²⁸. Familia Mierlan exista încă în satul Peceneaga, jud. Tulcea, la 1928²⁹.

²⁷ Tudor Mateescu, *Permanența și continuitatea românească în Dobrogea*, p. 101.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Ioan Georgescu, *op. cit.*

COMUNA DĂIENI. — Patru săli de clasă, restaurate

8

Apud Localuri de școli clădite din nou și restaurate în anii 1922, 1923, 1924 în județul Tulcea [Album], s. n., Tulcea, 1925 (fără paginație)

La jumătatea secolului al XIX-lea a funcționat în aceeași localitate, Dăieni, un fel de școală de cântăreți de biserică, în fruntea căreia se afla dascălul Cosma³⁰ care îi învăța pe băieți să scrie, să citească și să cânte. Unii dintre copii au ajuns preoți și dascăli de biserică, asemeni învățătorului. Dascălul Cosma, fiu al satului (pe tatăl său îl chema Grigore Titircă), a rămas în conștiința localnicilor, fiind amintit într-un studiu realizat de preotul din Siliștea, Gheorghe Rădulescu, care vorbea despre *Starea religioasă a Dobrogei în decursul veacurilor* și care descrie modul în care se desfășura procesul didactic la Dăieni, la mijlocul secolului al XIX-lea. El arată că elevii

³⁰ Tudor Mateescu, *op. cit.*; Nechita Runcan, *Aspecte privind viața bisericească din Dobrogea în secolele XV-XIX*, în Nechita Runcan, *Studii de teologie istorică și patristică*, vol. I, Editura Europolis, Constanța, 1996, p. 81.

mergeau la școală când puteau (pentru că erau nevoiți să își ajute părinții la treburile gospodărești), iar la sfârșitul zilei lăsau cărțile la școală deoarece acestea erau scumpe și greu de procurat în epocă (așa cum am amintit anterior)³¹.

În comuna Câșla (sat Minerii, comuna Somova) cursurile erau ținute într-un local de cârciumă de călugărul Ghedeon, a cărui purtare aspră și tiranică cu cei mici este amintită inclusiv de către învățătorul care i-a urmat la catedră și căruia i-a fost foarte greu să îi mai aducă pe copii la școală. Este vorba despre învățătorul Ion C. Brătescu, tatăl geografului Constantin Brătescu.

Apud Localuri de școli clădite din nou și restaurate în anii 1922, 1923, 1924 în județul Tulcea [Album], s. n., Tulcea, 1925 (fără paginație)

La Cerna, începuturile școlii sunt legate de biserică. Se păstrează numele primilor doi dascăli, Petre Popa și Drăgan Nicola. Înainte de 1877 venise la

³¹ Mihai Albotă, *Învățământul tulcean de la începuturi și până în anul 2007*, Editura „Școala XXI”, Tulcea, 2008, p. 18.

Cerna învățătorul Panait Stanciof, din Șumla. El este tatăl poetului Panait Cerna. Majoritatea știutorilor de carte de peste 60 de ani (în 1928) erau foști elevi ai acestui dascăl. Panait Stanciof predă, printr-un proces verbal din 1879, *mai multe bănci lungi, o tablă și mobilier, hărțile celor cinci continente, globul pământului și alte materiale didactice*, primului învățător român, Iftimie Vâlcu³². Acest document atestă existența unei școli la Cerna înainte de 1877, când un învățător bulgar predă copiilor din sat. De altfel, Panait Stanciof a predat alternativ cu învățătorul român, cu care a intrat în conflict deoarece i-a oprit pe părinți să-și dea copii la școala românească. Situația a fost dezamorsată prin transferarea învățătorului român la Pecineaga. Învățătorul bulgar a funcționat la Cerna până în 1882³³.

COMUNA CERNA, ȘCOALA Dr. C. ANGELESCU. — Patru săli de clasă

Apud *Localuri de școli clădite din nou și restaurate în anii 1922, 1923, 1924 în județul Tulcea [Album]*, s. n., Tulcea, 1925 (fără paginație)

³² Ioan Georgescu, *op. cit.*, p. 644.

³³ *Ibidem*.

Concluzionând, putem afirma că școala dobrogeană, în general, și cea tulceană, în special, au evoluat continuu, încă dinainte de unirea Dobrogei cu România. Primul Război Mondial, și mai ales ocupația germano-bulgaro-turcă, au adus mari daune școlii dobrogene și slujitorilor ei, unii plătind chiar prețul suprem, pe câmpul de luptă sau în anii grei de privațiuni ai ocupației străine. A fost nevoie de oameni dedicați, de autorități luminate, care au înțeles că existența noastră ca popor este indisolubil legată de școală, oameni precum prefectul Constantin M. Țigău (cel evocat în rândurile de mai sus), pentru ca sistemul de învățământ al Dobrogei să fie refăcut, școlile să fie reparate și dotate cu tot ceea ce este necesar și chiar să fie construite numeroase localuri noi. Ele reprezintă dovada vie a preocupării autorităților față de sistemul școlar românesc din Dobrogea.